

Tabiat Risalesi, Üçüncü Muhal'de verilen iki misali açıklar mısınız?

"BİRİNCİ MİSAL: Bütün âsâr-ı medeniyetle tekmil ve tezyin edilmiş, hâli bir sahrâda kurulmuş, yapılmış bir saraya gayet vahşî bir adam girmiş, içine bakmış. Binlerle muntazam san'atlı eşyayı görmüş. Vahşetinden, ahmaklığından, '*Hariçten kimse müdahale etmeyip, o saray içinde o eşyadan birisi o sarayı müştemilâtıyla beraber yapmıştır.*' diye taharrîye başlıyor. Hangi şeye bakıyor, o vahşetli akli dahi kabil görmüyor ki, o şey bunları yapsın. Sonra, o sarayın teşkilât programını ve mevcudat fihristesini ve idare kanunları içinde yazılı olan bir defteri görür. Çendan, elsiz ve gözsüz ve çekişsiz olan o defter dahi, sair içindeki şeyler gibi, hiçbir kabiliyeti yoktur ki, o sarayı teşkil ve tezyin etsin. Fakat muztar kalarak, bilmeceburiye, eşya-yı âhare nisbeten, kavânîn-i ilmiyenin bir ünvanı olmak cihetiyle, o sarayın mecmuuna bu defteri münasebettar gördüğünden, '*İşte bu defterdir ki, o sarayı teşkil, tanzim ve tezyin edip bu eşyayı yapmış, takmış, yerleştirmiş*' diyerek, vahşetini ahmakların, sarhoşların hezeyanına çevirmiş..."

"İKİNCİ MİSAL: Gayet vahşî bir adam, muhteşem bir kışla dairesine girer. Gayet muntazam bir ordunun umumî, beraber talimlerini, muntazam hareketlerini görür. Bir neferin hareketiyle bir tabur, bir alay, bir fırka kalkar, oturur, gider, bir ateş emriyle ateş ettiklerini müşahede eder. Onun kaba, vahşî akli, bir kumandanın, devletin nizâmâtıyla ve kanun-u padişahî ile o kumandanın emrini, kumandasını anlamayıp inkâr ettiğinden, o askerlerin iplerle birbiriyle bağlı olduklarını tahayyül eder. O hayalî ip ne kadar harikalı bir ip olduğunu düşünür, hayrette kalır."

"Sonra gider, Ayasofya gibi gayet muazzam bir camie, cuma gününde dahil olur. O cemaat-i Müslimînin, bir adamın sesiyle kalkar, eğilir, secde ederek oturduklarını müşahede eder. Mânevî ve semâvî kanunların mecmuundan ibaret olan şeriati ve Şariat Sahibinin emirlerinden gelen mânevî düsturlarını anlamadığından, o cemaatin maddî iplerle bağlandığını ve o acip ipler onları esir edip oynattığını tahayyül ederek, en vahşî, insan suretindeki canavar hayvanları dahi güldürecek derecede maskaralı bir fikirle çıkar, gider..."(1)

Bu misalde asıl anlatılmak istenen hakikat, **şu kainat sarayının mucidi ve sanatkarı, kainatın cinsinden ve içinden olamaz**, hakikatidir. İşte tabiat ve sebepler yapıyor diyenler, kainatın sanatkarını yine kainatın içinde aradıkları için böyle bir vahşet ve cehalet içine düşüyorlar. Halbuki bir masayı yapan usta, masa gibi kütük cinsinden olmaz ve olamaz. Masayı yapan ustayı, masanın içinde ki kütüklerde aramak, gerçekten ahmaklık ve vahşilikten başka bir şey değildir. Tabiatçıların kainat gibi muazzam ve mükemmel bir sanatı yine kainatın içinde ki başka bir sanata vermeleri şaşılacak bir şeydir. Sanat, sanatkar olmaz; kanun, kanun, koyucu olamaz; eser eser sahibi olamaz, onun haricinde ve onun dışında olmak gerekiyor.

İlk misalde kanunların toplamı hükmünde olan tabiat defterine vurgu var. **İkinci misalde ise** kanunların, kanun koyucu gibi şuurlu ve idrak sahibi olduğu zannı var. Yani kışladaki bütün o intizam ve insicamı komutana değil de kışlada komutanın koyduğu kanuna vermek ve komutanı görmezden gelmek, gerçekten vahşilik ve ahmaklıktan başka bir şey değildir.

Ceza veya mükafat vermek için bir kışlaya ziyarete giden askeri bir müfettiş, herhalde kanuna değil kanun koyucu olan kışlanın komutanına ödül veya ceza verir. Kışla komutanı, ceza almamak için benim suçum, yok suç kanunlarda diyemez. Kışlanın terbiye ve disiplini kanunlardan değil kanunları koyan komutandan sorulur. Kainattaki kanunlar da, kanun koyucu olan Allah'ın birer kanunlarıdır. Kainatı terbiye ve disipline eden kanunlar değil Allah'tır. Kanunlar, sadece bir isim ve unvandır ta ki herkes o soyut şeyi fark etsin ve anlasın.

(1) bk. [Lem'alar, Yirmi Üçüncü Lem'a, Üçüncü Kelime.](#)